

Korte lesomschrijving

In deze les staat de vensterplaat over Michiel de Ruyter centraal. De leerlingen maken aan de hand van deze interactieve vensterplaat kennis met deze beroemde luitenant-admiraal en ontdekken de tijd van de grote zeeslagen. De aflevering die *Het Klokhuis* maakte over Michiel de Ruyter biedt een duidelijke en aansprekende introductie op deze zeeheld die al in zijn eigen tijd vereerd werd als grootste held van zijn tijd.

Titel Michiel de Ruyter

Vak geschiedenis

Canonvenster Michiel de Ruyter

Tijdvak Tijd van regenten en vorsten

Tijd/duur 1 lesuur

Doelgroep basisonderwijs groep 5 t/m 8

Groeperingsvorm klassikaal of in groepjes

Leerdoelen

Aan het einde van de les:

- Weten de leerlingen dat de zeventiende eeuw een tijd was van grote zeeslagen en zeehelden.
- Weten de leerlingen waarom er oorlog uitbrak op zee tussen Nederland en Engeland.
- Weten de leerlingen dat Michiel de Ruyter de grootste zeeheld van zijn tijd is en dat hij zijn grootste succes had bij Chatham.
- Weten de leerlingen dat Michiel de Ruyter een betere manier van oorlogvoeren op zee introduceerde en dat De Zeven Provinciën zijn vlaggenschip was.

Benodigde voorkennis niet van toepassing

Randvoorwaarden

- internet
- voor elke leerling een werkblad
- (kleur)potloden

Beoordeling aan de hand van de bespreking van het werkblad

Lesactiviteiten

Introductie

U kijkt ter introductie met uw leerlingen naar de aflevering die *Het Klokhuis* maakte over Michiel de Ruyter. Vooraf vraagt u aan uw leerlingen wie er wel eens van Michiel de Ruyter gehoord heeft. Wat weten ze al van hem? U schrijft enkele antwoorden in kernwoorden op het bord. U vertelt dat Michiel de Ruyter de beroemdste zeeheld uit de zeven-

tiende eeuw is. Die eeuw was een tijd van grote zeeslagen en van zeehelden.

Kern

Na het kijken van de aflevering van *Het Klokhuis*, zet u de interactieve vensterplaat bij het venster Michiel de Ruyter op uw digiboard. U vraagt kort aan een paar leerlingen of ze n.a.v. de Klokhuisaflevering al wat kunnen vertellen over wat ze op de plaat zien. Daarna neemt u uw leerlingen mee op ontdekkingsstocht, want op deze interactieve vensterplaat is van alles te ontdekken. Wat? Dat leest u in de achtergrondinformatie op de volgende bladzijden.

Afsluiting

De leerlingen maken zelfstandig of in groepjes de vragen van de werkbladen. Daarna bespreekt u de antwoorden met de leerlingen.

Benodigheden (via entoen.nu)

- Klokhuisaflevering Michiel de Ruyter
- Interactieve vensterplaat Michiel de Ruyter
- Werkblad leerlingen Michiel de Ruyter
- Deze handleiding

Antwoorden op werkbladvragen

- 1a) 1600-1700 b) Het antwoord achter het tweede bolletje is goed c) Engeland en Nederland waren beide zeevarende naties
2a en b) Ter beoordeling van de leerkracht
c) Vlissingen d) Ter beoordeling van de leerkracht
3) waar/niet waar/waar/waar/waar/niet waar
4a) Het belangrijkste schip van een oorlogsvloot b) De Zeven Provinciën c) De Batavia-werf in Lelystad d) Ter beoordeling van de leerkracht



Achtergrondinformatie

Het gebruik van de vensterplaat

De kern van deze les is de vensterplaat van Michiel de Ruyter. De vensterplaat is een hulpmiddel om informatie over Michiel de Ruyter aan uw leerlingen over te brengen. De plaat biedt verschillende manieren om dat te doen. Zo kunt u de les afstemmen op de behoeften van u en uw leerlingen.

In de vensterplaat zijn allerlei elementen interactief gemaakt. Deze zijn gemarkeerd met een *i*. Wanneer u op zo'n element klikt, verschijnt er informatie over één bepaald thema in de vorm van een clip, geluidsfragment of afbeelding. Hierbij staat een korte tekst ter introductie. Wie meer wil weten, kan de 'lees meer'-knop aanklikken. Er verschijnt dan een uitgebreidere tekst. U kunt ervoor kiezen om aan de hand van de vensterplaat zelf over Michiel de Ruyter te vertellen, maar de leerlingen kunnen ook zelfstandig of in groepjes de plaat ontdekken. Alle teksten zijn namelijk geschreven op het niveau van leerlingen uit groep 5 t/m 8. Verder staan in deze handleiding enkele suggesties voor een klassengesprek.

Hieronder vindt u een overzicht van alle interactieve elementen en bijbehorende teksten. De interactieve elementen kunnen in willekeurige volgorde worden aangeklikt, maar voor een klassikale les is de volgorde zoals hieronder weergegeven het meest geschikt.

i Michiel de Ruyter

Onderwerp: Michiel Adriaansz. de Ruyter

Beeld: Schooltv Beeldbankclip 'Michiel de Ruyter'

Informatie: Nederland was rond 1650 het rijkste land ter wereld, vooral dankzij de enorme handel over zee. Jaloerse landen vielen de Nederlandse vloot vaak aan. Michiel Adriaanszoon de Ruyter was leider van de oorlogsschepen die deze aanvallen moesten afslaan. Hij vocht in bijna dertig grote zeeslagen.

Letterlijke tekst uit de clip: Ik weet nog goed, dat hij aan boord kwam: Michieltje de Ruyter. 11 jaar. Hondsbreda, voor de Duvel niet bang. Binnen een paar jaar was hij stuurman geworden. Hij was een echte leider. Toen hij een paar jaar als kapitein op zijn eigen schip had gevaren, hield hij ermee op. Hij zei: "Marinus, ik schei ermee uit, ik zeg de zee vaarwel, ik ga rustig van mijn geld genieten". Gelijk had hij! Hij had genoeg

verdiend met de handel en niet alleen hoor, want onze schepen vervoerden specerijen en allerlei goederen over alle wereldzeeën. Nederland was toen rijk en machtig. En daar waren toch een paar landen jaloers op. Engeland bijvoorbeeld. En Engeland, die wilde de macht van Nederland op zee breken. Dat werd oorlog.

i Engels schip

Onderwerp: Oorlog op zee

Beeld: Schilderij *De slag bij Ter Heyde* door Jan Abrahamsz. van Beerstraten

Informatie: In de tweede helft van de zeventiende eeuw krijgen de twee grote zeevaartlanden Engeland en Nederland ruzie met elkaar over de handel. Dat leidt tot twee zeeoorlogen met Engeland (1652-1654 en 1665-1667). In 1672 is het weer raak en vallen Engeland en Frankrijk samen de Nederlandse Republiek aan.

Lees meer

De zeventiende eeuw is voor de Nederlandse Republiek een 'gouden eeuw'. De schepen van de VOC vervoeren kostbare specerijen en allerlei andere goederen over alle wereldzeeën. Daar wordt heel veel geld aan verdiend. Rond 1650 is Nederland het rijkste en machtigste land van de wereld. Andere landen zijn daar jaloers op. Engeland bijvoorbeeld. Dat is ook een belangrijk zeevaart- en handelsland. Engeland wil de macht van Nederland op zee breken.

In 1651 besluit Engeland dat Nederlandse kooplieden voortaan alleen nog mogen handelen met spullen uit de Nederlandse Republiek. Ze mogen niet meer handelen met spullen uit andere landen. Daar zijn de Nederlandse kooplieden het niet mee eens. Ze willen vrij zijn om over de hele wereld te handelen.

Het wordt oorlog!

Suggestie voor klassengesprek: Nederland en Engeland krijgen in de tweede helft van de zeventiende eeuw ruzie over de handel op zee. Het wordt oorlog. Houd met uw leerlingen een discussie over de vraag wanneer een land volgens uw leerlingen het recht heeft om een oorlog te beginnen.

i Nederlands schip

Onderwerp: Oorlogsschepen

Beeld: Spiegel van Michiel de Ruyters vlaggenschip 'De Zeven Provinciën'

Informatie: Oorlogsschepen zijn nu meestal grijs, om op zee zo weinig mogelijk op te vallen. In de tijd van De Ruyter waren ze juist prachtig versierd, om er zo indrukwekkend mogelijk uit te zien. Hier zie je de prachtig versierde 'spiegel' (achterkant) van Michiels schip De Zeven Provinciën, dat op de Bataviawerf in Lelystad wordt nagebouwd.

Lees meer

Nederland is eigenlijk helemaal niet goed voorbereid op een oorlog op zee als in 1652 de Eerste Engels-Nederlandse Oorlog uitbreekt. Engeland heeft snelle en goed bewapende schepen. Nederland moet het doen met een paar trage, omgebouwde handelsschepen. Michiel de Ruyter ziet het eerst dan ook helemaal niet zitten als hij gevraagd wordt om de Nederlandse vloot aan te voeren. Uiteindelijk doet hij het toch onder een aantal voorwaarden: hij wil snellere schepen, meer schepen en vooral veel kanonnen.

Michiel krijgt het voor elkaar! In hoog tempo worden op de scheepswerven tientallen schepen gebouwd. De Zeven Provinciën is er daar één van. Dat wordt het schip van Michiel de Ruyter zelf. Aan boord zijn maar liefst tachtig kanonnen.

i Sloep

Onderwerp: Een betere manier van oorlog voeren op zee

Beeld: Detail uit vensterplaat

Informatie: In de tijd van Michiel de Ruyter heb je zeeslagen waar soms wel tweehonderd schepen aan meedoen. Zo'n zeeslag is een grote chaos. Ieder schip zoekt op eigen houtje een vijandelijk schip op om het te bestormen. Daarna is het vechten: man tegen man. Er is geen aanvalsplan. Maar dat verandert als Michiel de Ruyter de baas wordt.

Lees meer

Michiel de Ruyter zorgt voor een betere manier van oorlog voeren op zee. Als hij de baas wordt van de Nederlandse vloot vallen de schepen niet meer op eigen houtje aan, maar werken ze voortaan goed samen. Michiel bedenkt vooraf een aanvalsplan. Dat plan overlegt hij eerst met de kapiteins van de schepen. Michiel de Ruyter verbetert het systeem van de seinvlaggen. Dat is een soort geheimspraak met gekleurde vlaggen. Zo kunnen de Nederlandse schepen elkaar laten weten wat de volgende stap in de aanval is, zonder dat de vijand het begrijpt.

Ook leert Michiel de Ruyter de schepen in linie te varen: alle schepen in een strakke lijn achter elkaar. Dan kun je

de vijand beter raken. En als je door de linie van de vijand breekt kun je hem overmeesteren, ook al ben je in de minderheid.

Tot slot is Michiel de Ruyter de eerste admiraal die zijn bemanning traint voordat ze naar zee gaan: hij leidt matrozen op tot soldaat. (Tegenwoordig noemen we die soldaten mariniers). Michiel zorgt heel goed voor zijn bemanning. Hij krijgt hierdoor de bijnaam 'Bestevaer': grootvader.

i Brander (schip)

Onderwerp: Branders

Beeld: Afbeelding van een brander

Informatie: In de gevechten op zee gebruiken Nederland en Engeland ook branders. Een brander is een schip vol buskruit. Een paar mannen roeien de brander naar het schip van de vijand. Als ze daar zijn steken ze de lont aan en springen zelf vlug overboord. Boem! De brander explodeert en het schip van de vijand vliegt in brand.

i Kanonvuur

Onderwerp: Een zeeslag

Beeld: Schilderij *De Vierdaagse Zeeslag* door Pieter Cornelisz. van Soest

Informatie: Op dit schilderij zie je de 'Vierdaagse Zeeslag' tijdens de Tweede Engels-Nederlandse Oorlog. Zo'n zeeslag is echt verschrikkelijk. De kogels vliegen je letterlijk om de oren. Het lawaai van de kanonnen is oorverdovend en door de kruitdamp zie je geen hand voor ogen. Overal om je heen hoor je het gekerm en geschreeuw van gewonde en stervende mensen.

Lees meer

In de zeventiende eeuw werden er nog veel meer van dit soort schilderijen van grote zeeslagen gemaakt. Daardoor weten we best goed hoe zo'n zeeslag eruit heeft gezien. Weet je eigenlijk hoe ze die schilderijen zo precies konden maken? Zo'n schilder zat gewoon zelf in een klein bootje naar een zeeslag te kijken! Moet je je eens voorstellen: terwijl het gevecht in volle gang was en de kanonskogels hem om zijn oren vlogen, tekende de schilder wat hij zag. Later maakte hij van die schetsen een prachtig schilderij. Eigenlijk was zo'n schilder dus gewoon een verslaggever of journalist. Je kunt hem vergelijken met een fotograaf van nu die naar een oorlogsgebied gaat om daar foto's van te maken.

i Mast onderwater

Onderwerp: De tocht naar Chatham

Beeld: Foto van de Chathambeker

Informatie: Michiel de Ruyter behaalde zijn grootste succes in de tocht naar de Engelse stad Chatham. Daar vernietigt hij, op een zijrivier van de Theems, in 1667 een groot deel van de Engelse vloot. Weer thuis krijgt Michiel de Ruyter als beloning deze kostbare beker. Je kunt de beker zelf gaan bekijken in het Rijksmuseum Amsterdam.

Lees meer

Op de Chathambeker zie je de belangrijkste momenten van de Nederlandse aanval op de Engelse vloot afgebeeld. Deze aanval was in 1667, midden in de Tweede Engels-Nederlandse Oorlog.

De Engelse vloot ligt die winter voor anker op de Medway, een zijrivier van de Theems. Raadpenionaris Johan de Witt (een soort minister-president) vraagt Michiel de Ruyter om de Engelsen aan te vallen. Het is een gevaarlijk plan. De Medway is gevaarlijk door allerlei onbekende ondieptes. Het water kan bij eb meters zakken. De Nederlandse schepen kunnen gemakkelijk vastlopen op de bodem van de rivier en zo in de handen van de Engelse vijand vallen. Bovendien hebben de Engelsen vlak onder water een zware ijzeren ketting gespannen.

Toch vaart Michiel de Ruyter met zijn vloot naar Engeland, de Theems op, en daarna de Medway. Het lukt om de ketting stuk te varen! De Engelse vloot is nu weerloos. Schepen worden tot zinken gebracht en gebouwen worden in brand gestoken. Als oorlogstrofee nemen de Nederlanders de spiegel (achterkant) van het Engelse schip 'The Royal Charles' mee. De spiegel van 'The Royal Charles' kun je, net zoals de Chathambeker, bekijken in het Rijksmuseum Amsterdam. De roem van Michiel de Ruyter is na de tocht naar Chatham groter dan ooit.

Suggestie voor klassengesprek: Michiel de Ruyter won een aantal heel belangrijke zeeslagen voor Nederland. Als hij die niet had gewonnen dan had Nederland als staat nu misschien wel niet bestaan. Bij vraag 2D van het werkblad hebben de leerlingen moeten aangeven wie volgens hen de helden van tegenwoordig zijn. Inventariseer enkele antwoorden en laat een discussie ontstaan over de vraag 'Wat is een held?'

i Houten leeuwenkop

Onderwerp: De Zeven Provinciën

Beeld: Foto van een model van De Zeven Provinciën

Informatie: Dit is een model van het vlaggenschip van Michiel de Ruyter, de 'Zeven Provinciën'. Een vlaggenschip is het belangrijkste schip van een oorlogsvloot. Met de 'Zeven Provinciën' behaalde Michiel de Ruyter zijn belangrijkste overwinningen.

Lees meer

De 'Zeven Provinciën' was voor die tijd een reusachtig schip. Het was zesenzeventig meter lang, twaalf meter breed en stak vijf meter diep. En met de masten erbij was het wel zestig meter hoog! Er gingen tachtig kanonnen aan boord van het schip.

Op de Bataviawerf in Lelystad zijn ze al sinds 1995 bezig het schip zo goed mogelijk na te bouwen. Hiervoor raadplegen ze tekeningen, schilderijen en verslagen uit de tijd van Michiel de Ruyter.

Het duurt nog zeker tot 2015 voor dat het schip helemaal klaar is. Dan is er dus wel twintig jaar aan gebouwd. En dan te bedenken dat de 'Zeven Provinciën' van Michiel de Ruyter gebouwd werd op een werf in Rotterdam in slechts negen maanden.

Suggestie voor klassengesprek: Op de Bataviawerf in Lelystad zijn ze al sinds 1995 bezig De Zeven Provinciën zo goed mogelijk na te bouwen. Kunnen uw leerlingen redenen bedenken waarom hier zoveel tijd en energie ingestoken wordt? Inventariseer hierbij de antwoorden van de leerlingen op vraag 4d van het werkblad.

i Beschadigde verschaning

Onderwerp: De dood van Michiel de Ruyter

Beeld: Foto van het praalgraf van Michiel de Ruyter

Informatie: Al tijdens zijn leven wordt Michiel de Ruyter gezien als de grootste zeeheld die Nederland gekend heeft. In 1676 sterft hij in een gevecht tegen de Fransen. Heel Nederland is in rouw. Bij zijn begrafenis ziet het zwart van de mensen die hem de laatste eer willen bewijzen. Hij krijgt dit schitterende praalgraf in de Nieuwe Kerk in Amsterdam.

Kijk ook eens op www.entoen.nu/michielderuyter voor nog meer clips en afbeeldingen bij het canonvenster Michiel de Ruyter. Daar vindt u ook (jeugd)literatuur, links naar gerelateerde websites en informatie over de andere canonvensters.

